

■ Rafael Hüseynov Akademik

Çoxdankı söhbətdir. 1980-ci illərin əvvəlləri idi. Emin Sabitoğlu "Bu gecə" mahnısını yenidən yazmışdı, ilk səsləndirildikdən sonra mahnı sevilmişdi. Çünki o melodiyada və həmin kövrək musiqiyə qovuşan sözlərdə əsl gecə həzinliyi,

başlanmış olan bu gün içərisində, 1948-ci ilin 8 avqustunda uduulmaz Sara xanım Qədimova övladını dünyaya gətirməyə hazırlanırdı. Uşağ doğmaq nə qədər ağır iş olsa da, hər halda Sara xanım bir qadın olaraq təbiətən buna hazır idi, balasını 9 ay bətrində daşımaqla bu yolun əziyyətini də dəmiş, ana olmağın ağrısını da çəkmiş, sevincini də duymuşdu.

Çətin olan Akifin işi idi ki, sonra uzun onillər yaşamağı olacağı, hər yeni günü yeni suallarla dolu bu macərəli və cəfəci dünyaya birinci dəfə gəlirdi.

"Birinci dəfə gəlirdi" deyimi sizə yəndəmiş görünməsin.

Çünki Allah bu uşağa ayrı bir işiq bağışladığından onun daha sonralar dünyaya ikinci dəfə, üçüncü dəfə... neçənci dəfə də gəlməsi ləbub idi.

Onu hətta heç birimizin olma-yacağı gelecek zamanların içərisində də həmişə yaşadacağı solmaz oxularının hər birinin yarandığı gün, saat, əslində, Akifin hər dəfə yənidən dünyaya, həyata gəlməsi, təzə təvəllüdü idi.

O, 32 ildir ki, tək özü üçün oxuyur. 32 ildir ki, onun ifasında bizim eşitdiyimiz

bəstələmişdi, Gülağa Məmmədov həmin mahnını oxumuşdu, ansamblın müşayiəti ilə lentə də alınmışdı. Azərbaycan Radiosunun səxəzinə o lent qalır və 1960-70-ci illərdə Gülağının əfəre gedən konsertlərində də dəfələrlə səsləndirilib. Hansının yadında qalır, hansının dixsindirib? Heç birinin xatirində deyil.

Bələ əminliklə yazıram ona görə ki, çox illər öncə Azərbaycan radiosunun fonotekasında həmin mahnı ilə rastlaşmışam. Məşədi İbadın "Tarix-i Nadir" söhbəti olmasın - bir bələ musiqi içərisində ola-ola mən bilməyəndə adi dinləyici hardan biləydim. Lakin artıq 1980-lərin lap başlanğıcında, Nigar xanımın bu dünyaya əbədi ayrılıq astanasında olduğu çağlarda həmin mahnını Akif İslamzadə oxudu və bütöyün təkrarsız bir gözəllik əlaməti ilə üz-üzə qaldı. Sonra neçələri hətta Akifin boğazlarını, xallarını təkrarlayaraq oxumağa cəhd etdi.

O cürə alınmadı. Təxminən Akiflə eyni vaxtlarda estradamıza gəlmiş və

hamı inandı ki, heçqətən, bu adı, bu səsi, bu ifanı yadda saxlamağa, sevməyə dəyərmiş!

Akif sənələ gələndə Azərbaycan estradasının Rəşid Behbudov, Şövkət Ələkbərova, Mizrə Babayev, Gülağa Məmmədov, Oqtay Ağayev, Flora Kərimova və neçə başqa zirvə sənətkarı vardı. Bir çox məşhur mahnıların üstündə də onların səsi möhürdü.

Akif İslamzadə gəldi və heç kəsə bənzəmədi. Elə lap ilk yazılarında olan, ona qədər min dəfələrlə oxunmuş "Aman ovçu"nu heç kəsə oxşamayan, qulaqların alışmadığı, amma həm də son dərəcə çəğdas və bəyənimli təsir bağışlayan bir şəkildə ifa etməsi ilə əlaltdı və bəyan etdi ki, gəlmişəm, mənə qəbul etməyə, mənə sevməyə hazır olun.

Geniş dinləyici kütləsi onu sevdi, həmin məhəbbət və rəğbət bu gün də davam edir və maraqlısı odur ki, müasiri olan zirvə sənətkarlar da Akiflə ələ əvəldən tanışdır (!), yolunu təzə başlayan gənc kimi deyil, sənətkar (!) olaraq etiraf etdilər. Akif 38 yaşında qədr oxuyub bildi. Möhlət bu qədər qısa, bu gözəlliyi yeni bəhrələrinəndən zövq almağın ayrılmiş zamanımız bu qədərmiş.

...1987-ci il idi, Akif artıq 1 il idi ki, səsinə itirmişdi. Mənim Hüseyn Cavid haqqındakı "Vaxtdan uca" kitabım yeni çapdan çıxmışdı.

Bir axşam o kitab münasibətiylə Akifin böyük qardaşı, Tibb Universitetinin müəllimi professor Faiq İslamzadə biza qonaqlıq verdi. İllər irəlilədikcə Akif bu səs itkisinə asta-asta alışdı, tələyi ilə bəridi. Amma o vaxt hər şey hələ lap təzə-təzə olduğuna görə sarsıntı, həyəcan, nigaranlıq dəhşətli dərəcədə çox idi.

O günlərdə bir dəfə Akif mənə söylədi ki, qorxuram dəli olam.

Niyəsini soruşdum. Dədi ki, o qədər fikir ələyirəm, bir də ayılıram ki, özüm özümlə danışıram. Zarafata saldım ki, bu lap əladır. Axmaq adamla, səviyyəsizlərlə danışırdınsa, özünlə nə qədər çox danışırsan, o qədər yaşayırı.

Gülüştük, sonralar Akif bu sözü mü təz-təz iqlibas gətirirdi.

1987-ci ilin həmin o birgə əyləşdiyimiz, yeyib-içdiyimiz, zahirən əyləndiyimiz, amma hamımızın içərimizdə Akiflə görə bir dərin narahatlığın, səksəkənin xarpəndiği çağlarda (Moskva hətta o vaxt ona boğazında xərçəng olması hökmünü də vermişdilər) bir düşüncəmi də dilə gətirmişdim və aradan çox illər ötsə də, həmin qənaətimdə qalıram.

Musiqi mənə görə Allahın dilidir, Pərvərdigarın özünüifadə yollarından biridir.

Ona görə bunca ilahi təbiəti, bunca ümümbəşəridir. O vaxt Akiflə bu inamımı bölüşmüşəm ki, insanla Tanrı arasında sırr var. Yaradılışın sirri, Allahın yaradılışın sirri, Ruhun sirri. Ruh nə olan səhrirdə, Allah hətta istəki əlçisi Məhəmməd Peyğəmbərə də buyurub ki, səndən ruh haqqında soruşulanda de ki, mənə bu barədə çox bilgi verilməyib. İnsan dünyaya gəlir, yaşayır və həyəre bir yaşda, ömrünün hansısa mərhələsində, hansısa anda yaqın ki, Xəlqiñ, xil-qətin hansısa gizlinləri əyan olmaq məqamına yetişir. Bunlar ələ sirlərdir ki, onu sağlar bilə bilməz.

Və həmin andaca şahid aradan götürülür, ömür bitir. Və indiyədək Ordan - heyatdan o yana nə əlmələr olduğun bu taya siri gətirən, Ali Məxfiliyanı açan birca nəfərə bələ rast gəlməyib. Və olma-yacaq da Olsa, bütövükdə heyat, dünya özü bitir.

(Bu gəzişmələrim qocafəndi fəlsəfəçilik sayılmasın. Oxşar düşüncələri mənəndən min qat ağıllı bir çoxları da dəhə əvvəllərdə ürkəklərindən keçiriblər.

Yer üzünün ən dahi başlırlarından olan filosof, riyaziyyatçı, fizik, ədib... Ömər Xeyyam Nişapurü dünyaya Akifdən 900 il əvvəl gəlmişdi - 1048-ci ildə.

İndi 970 yaşındadır və onun sınında diri saxlayan bir GÜC də misilsiz rübailərdir. Dünyə insanının dilindən düşməyən o dörlüklər sırasının əvvəlində başqa bir çox rübailərdən fərqli olaraq Xeyyamın qələmindən çıxmısa, adətən, tərəddüd doğurmayan bu şeir gəlir:

(Davamı sahifə 11-də)

Ondan eşitməyi arzuladığım etiraf

Akif İslamzadənin 70 yaşına

gəcənin tənalığında seven bir insanın yaqadığı saf hissələr vardı.

Bu nəğmədən not-not məhəbbətin seven insana verdiyi güc, inam, o biri yandan da ayrılığın, həsrətin könüldə yaratdığı xiffət, nisgili süzülürdü:

*Fikrimdə ayıl-uduldu asıman var bu gecə,
Qəlbimdə körpə qızutək bir ümman var bu gecə.
Arazə axma desəm mən, inan, axmaz bu gecə
Şimşəyə çaxma desəm mən, inan, çaxmaz bu gecə
Təkca sən yoxsan, azizim, bilir ələm bu gecə,
Neyçin əlməndə de, ey yar, mənə həmdəm bu gecə?*

Akif İslamzadə bu mahnının ilk ifaçısı deyildi. Yeni mahnı qəlbəyatən bir yapışda oxunmuşdu, radioda, televiziya təz-təz səslənirdi və artıq bir neçə müğənninin repertuarında yer alırdı. Və günlərin birində Akif İslamzadə də bu mahnını oxudu.

Yeni mahnı qutluğu yox idi, 1980-ci illərin əvvəllərində Emin Sabitoğlu da, Oqtay Kazımova da, Eliza İbrahimova da, Adil Bəbiröv da, Oqtay Rəcəbov da, digərləri də yətarınca fəal idilər, yazıb-yaradirdilər və müğənnilərin başqasının artıq uqurla ifa etdiyi mahnıdansa yeni bəstələnməşlərə müraciət imkanı geniş idi. Bütöy bunlar bələ ola-ola Akifin "Bu gecə"yə üz tutması səbəbsiz deyildi və niyəsinə o vaxt özündən soruşmuşdum.

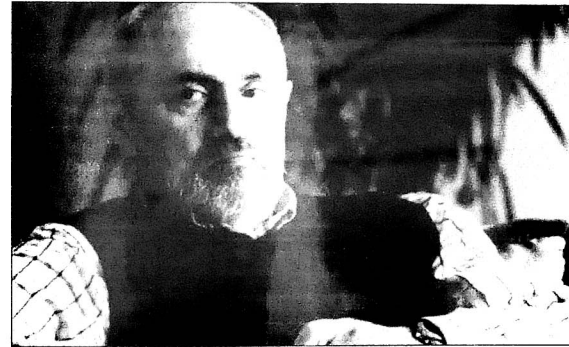
Aramızdakı söhbətlərdə yox, əfirdə, verilşdə və həmin mühasibə də lent yazısında qalmaqdadır. Cavab vermışdi ki, Zeynal Xəlilin kitabını vərəqləyirdim, artıq mahnıya çevrilmiş həmin şeira rast gəldim. Sərləvəhdən sonra yazılmışdı: "Füzulünü oxuyarkən".

Şairin bu qeydi Akifli tutur və mahnını da məhz Zeynal Xəlil misralarına Füzulünün eşq düşüncələrini qataraq ifa edir.

Neticədə "Bu gecə"nin Akiflə qədər olan ifalarından bütöyün fərqli bir oxu alındı.

Baxmayaraq ki, musiqi həmin musiqi, sözlər həmin sözlər idi. Akifin gəcəsi ayrı gəce idi. Və nədirse indi mənəndə ürəyimdən keçdi ki, 2018-ci ilin avqustun 7-dən 8-nə keçən gəcəsinin yazısında növbəti yuvuracaq ad gününün astanasında dayanandan dostumuz Akif İslamzadə haqqında bir para düşüncələrimi bölüşüm.

Düz 70 il əvvəl bu saatlardamı, ya bir az sonramı, amma hər halda artıq

miz qabaqkı oxulardır - köhnə lent yazıları... Amma dünyaya oxumağ təyinatı ilə "ezəm edilən" oxumaya bilməz və 32 ildir ki, Akif ürəyində oxuyur, yuxularında oxuyur və təbii ki, bizim döndə-döndə eşitdiyimiz və doymadığımızımdan fərqli oxuyur.

Həm bir az biz eşidənlərə bənəyən, amma həm də mütləq onlardan fərqlənən bir biçimdə oxuyur. Ola bilsin ki, oxuduqlarının arasında heç son 30 ildən artıq müddətdə yaranan mahnılar yoxdur. Çünki bu axır onillərdə say hesabı bəlkə də əvvəlki dövrlərin hamısından yarananların toplusundan da çox mahnılar qoşulsu da, aralarında uzun müddət yaşamağalları lap əzədir. Barmaq-la sayılacaq qədər az!

Lakin axı Akifin hətta ən məlum, döndə-döndə oxunmuş mahnıları da tam yeni duyum və görüm bucağından təqdim etmək qeyri-ədiliyi də vardı. Ola bilsin ki, bu son yeyin, qatmaqarışqı, nəsilərin, dəyərlərin dəyişdiyi onillərdə yaranmış və zahirən çox da cazibəli olmayan mahnıları da Akif oxumaqda davam etsəydi, ələ canlandıracağı ki, dəfələrlə eşidib sən deyən əhəmiyyət vermədiyimiz ayrı-ayrı mahnılar da bizə valeh edəcəkdə. Kim bilir, kim bilir?! "Bələ olsaydı, filan çür olardı" yozumu tarixin bəyənmediyi və təqdir etmədiyi əsaslandırma üsuludur. Mən gümana yox, olana arxalanıb fərz edirəm.

Emin Sabitoğlu Nigar Rəfibəylinin sözlərində "Neyləyim"i 1960-ci illərdə

eyni illərin sevilen müğənnilərindən olmuş, bal kimi şirin səsi birbaşa ruha axan və nə əci ki, insafsızcasına erkən itirdiyimiz dostumuz Hüseynağa Hadıyev bir toy məclisində Akifin oxuduğu mahnını ifa etməsi sifariş veriliəndə xahiş edənlerin qəlbine dəymədən çox tutarı bir səbəb gətirərək imtina etmişdi. Hüseynağa bir tərəfdən Akif İslamzadə yaradıcılığına rəğbəti və qiymətini əks etdirən, digər yandan da yüksək təvəzün və alıcanab peşəkərlığın ifadəsi olan sözlər demişdi: "Axı Akifdən aldığıñ ləzzətli mən sizə verməyəcəyəm".

Akif 1970-ci illərin əvvəllərində Rəşid Behbudovun Mahni Teatrında oxumağa başlayanda, ilk xarici səfərlərinə çıxanda mən tələbə idim.

1976-cı ildə isə yəne tələbə ola-ola artıq mən Azərbaycan Radiosunda 2 il idi ki "Axşam görüşləri" verilşini hazırlayırdım və həmin il Akif İslamzadə Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində Tofiq Əhmədovun rəhbərlik etdiyi orkestrdə solist kimi fəaliyyətə başlamışdı. "Axşam görüşləri"ndə o vaxt mənə daimi rübrikalarından biri bələ əlanırdı: "Bu adı yadda saxlayın". Akif haqqında hazırladığım ilk verilş, onunla rədiodakı ən birinci müsahibəmiz də ələ həmin rübrikə altında səslənmişdi.

O vaxt hələ Akifin vur-tut 2-3 lent yazısı vardı və zənnimcə, bu onun Azərbaycan dinləyicisinə bir verilş çərçivəsində ilk təqdimatı idi. İllər ötdü və

(Əvvəlki səhifə 10-da)

*Əsrar-e əzəlrə nə to dani yo nə mən,
Vin hərf-e moəmma nə to xani yo, nə mən.
Həst əz pəs-e pərdə qoftequ-ye mən o to,
Çon pərdə bər oftəd nə to mani yo, nə mən.*

Qulağınızda bu rübainin əslindəki ahəng itməsin deyə sətri yox, bədii tərcüməsini edirəm:

*Əzəlin siri nədir? Bilməyirik nə sən, nə mən,
O müəmmalı sözə çatmayırıq nə mən, nə sən.
Sanasan pərdə dalındandı bizim söhbətimiz,
Elə ki pərdə gedər, yox olarıq biz də həməni.*

Məhz belə!

Ali Gizlinə, Açılmaz Mübhəmə lap çathaçatda Son yetişir!).

Bəlkə Akif də getməliymiş, amma Allah onu səsinə bağışlayıb?! Bəlkə, Akif oxusu ilə, səsi ilə elə əsrarəngiz bir qata çatmağa, Xudanın musiqidəki dilinin bizlərə bilinməz elə qatına çatmağa yaxın imiş ki, ora yasaq ərəzidir, bəni-adəmin ola yolu qapalıdır?

Mərhəmətli Allah o anacan yaratdığı gözəlliklərə görə Akifin canına dəyməyib, səsinə alıb.

"Oxumaq bura qədər idi, yaşamaqda davam et!"

Bu ehtimalımı Akifə 31 il əvvəl, onun ömrünün 40-cı ilinin ilk aylarında demişdim, "yaşa, ömürdən, hər yeni gündən zövq al" söyləmişdim və indi 70-nin tamam olduğu gündə də təkrarlayıram. Bu düşüncənin həqiqətinə inansan, yaşamaq nəinki asanlaşır, hətta ömrü məmnunluqla, dilində şükürlərlə davam etdirirsən.

...Dünya möcüzələrlə dolu dünyadır, dünyanın, insanın özü elə möcüzədir.

Bizim çox dəyərlı bir ədəbiyyatşünas alimimiz vardı. Filologiya elmləri doktoru, professor Arif Məmmədov. 1970-80-ci illərdə Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında işləyirdi, kafedra müdiri idi. Konservatoriyada işləməsi səbəbsiz deyildi. Çünki o filoloq olmaqdan savayı, həm də musiqiçi idi. Uşaqlıq, yeniyetməlik illərində son dərəcə şaqraq, məlahətli səsi olan müğənni imiş və hər kəs onu sabahın ən üstün xanəndələrindən, müğənnilərindən biri kimi təsəvvür edirmiş. Lakin deyilənə görə kimsə paxılıqdanmı, düşmənçilikdənmi, ona sürmə içirtmişdi, gül kimi səsi batmışdı. Ona görə də üz tutmuşdu ədəbiyyata. Ancaq musiqidən də biryolluq ayrılmamışdı, vaxtaşırı ayrı-ayrı nəşrlərdə muğam sənətimiz, ifaçılığın çeşidli problemləri ilə bağlı məqalələrlə ilə çıxış edirdi. 1981-ci ildə Arif müəllimlə onun gənclik səsi haqqında söhbət edirdik və qayıtdım ki, heyf, valınız, lent yazınız qalmayıb, çox istərdim biləm oxu yolunuz, üslubunuz necə olub. Gülümsünərək bir etiraf etdi. Söylədi ki, bir neçə ildir səsi açılıb, oxuya da bilər, amma artıq gecdir, yaş o yaş deyil. Neçə gün onu yola gətirməkçün inadlı təzyiqlər göstərdim ki, axı kim deyir çıxın konsertlər verin. Radionun səsyazma evində vaxt alım, studiyada yer götürüm, oxularınızdan yazaq, qalsın. Arif müəllimin yaxşı tar çalmağı da vardı. Qızı fortepianoda çaldı, Arif müəllim həm bir neçə parça muğam, həm mahnılar ifa etdi. Nə qədər gözəl, nə qədər şirin! Valeh oldum! Yazdıq, veriliş hazırladım. Söhbətlərimizi də oxuları, çalğıları bəzədi.

Çoxdandır ki, Arif müəllim həyatda yoxdur, lakin həmin yadigar səslər qalır. Allahın işlərini nə bilmək olar! Bəlkə ən ağılasığmaz olan da baş verdi, bəlkə elə günlərin birində Akif də etiraf etdi ki, səsim açılıb, amma artıq gecdir, oxumağım düz olmaz.

Və bəlkə bu şaddan şad xəbəri eşidincə mən də Akifi vadar etdim ki, hamı üçün yox, elə lap cavanlıq vaxtlarında, türk estradasının məşhur mahnılarını ən yaxın dostlar arasında oxuduğu sayaq özümüzcün oxusun, yazaq, qalsın...Nə bilmək olar, nə bilmək olar!..

YAŞIN MÜBARƏK AKİF!

Bizə bağışladığın tükənmez həzzə, bu xalqla həmişəlik qalacaq yaratdıqlarına görə sağ ol!

"Sağ ol!" deyişinin bütün mənalarında! "Sağ ol" isə həm "var ol" deməkdir, həm "sağlam ömür sür" anlamındadır, həm də minnətdarlıqdır. Bir sözlə - **YAŞA!**

8 avqust, 2018